

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG
„DAS VATERLAND“

THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“

**LE JOURNAL BIELORUSSIEN
„LA PATRIE“**

№ 25-26 (104-105)

Нядзеля 29 чэрвеня 1952 г.

ГОД ВЫДАНИЯ 6

Найвялікшы нацыянальны паэта – Янка Купала

ДА 70-АЙ ГАДАВИНЫ З ДНЯ НАРАДЖЭННЫЯ (25. 6. 1882) И 10-АЙ ГАДАВИНЫ З ДНЯ СЪМЕРЦІ (29. 6. 1942) ПАЭТЫ

У новай беларускай літаратуры месца Янкі Купалы зусім асобнае й выключнае. Ніводзін зъ ягоных літаратурных папярэднікаў, сучаснікаў і наступнікаў, ня выключаючы навет «бацькі беларускага адраджэння» — Францішка Багушэвіча, не зрабіў такога вялізарнага ўплыву на сучасную яму беларускую літаратурную творчасць, ніводзін не адыйграў такой выключнай ролі ў нацыянальным руху сваей эпохі й ня вызначыў у такой ступені ягонага ідэялягічнага кірунку, ніхто гэтак не

іцу спалучыў гэтыя абодвы мамэнты: мамэнт чыста артыстычны з нацыянальнай праблематыкай, якая зьяўляеца тэмаю дадзенага твору. А спалучыў так, што нацыянальная праблематыка служыць і мастацкім мэтам твору, і наадварот — ягоная мастацкая сіла служыць нацыянальнай ідэі, з большай магутнасцю ўзьдзейвае на чытача й валодае ягонымі пачуццямі.

«Я не паэта, о крый мяне Божа,
Ня рвуся я к славё гэткай ня мала;
Хоць песеньку-думку й высную можа,—
Завуся я толькі Янка Купала.»

Гэтаксама й у галіне тэматыкі ён ня выходзіў спачатку паза ролю чыста сялянскага паэты. Але тыя вымаганьні, якія ён ставіў для беларускага селяніна, ужо тады прарочылі, што Купала будзе ня толькі абектыўным і пасыўным назіральнікам акружжающей жыцця, але і паэтам-змагаром. Гэтыя дамаганы ў васнаўным зводзіліся да прывярнення людзкай годнасці прыніжанаму, загнанаму й абесчалавечанаму беларускаму селяніну-мужыку. Гэтак ужо ў першым друкаваным у 1905 годзе сваім вершам «Мужык» Купала намагаецца ўзбудзіць у беларускім селяніне съве-

«Але хоць колькі жыць тут буду,
Як будзе век тут мой вялік,
Ніколі, браткі, не забуду,
Што чалавек я, хоць мужык».

З часам гэтае дамаганьне расцягнё Купала й на ўесь беларускі народ, які выйдзе «ў вагромністай грамадзе» зь цвёрдым і неадлучным жаданьнем —

У працсе свайго шыбкага духовага развіцьця Купала хутка із скромнага шыта аляксандравіцкага пасць пераймае родю

На сход, на ўсенародны, грозны, бурны сход
Ідзі, аграблены, закованы народ!

Як роўны йдзі жыхар між роўных жыхароў.
Аддай на суд свае ўсе крыўды, сълёзы, кроў.

Аб вечным катаваньні, зъдзеку далажы
І пакажы на курганы і на крыжы.

І аб раскопаных магілах не забудзь,
Дзе грунты трах там продкай кесці ручин.

Маладая Беларусь

Вольны вецер напеў вольных песень табе,
Бор зялёны узняй дружным гоманам,
Сонца полысем вызвала к слаўнай сяўбе,
Зоры веру ўлілі сілам зломаным.
I ў час буры, нягод і вялікіх надзей
Зацвіла, расьцьвіла доўгажданая,
I крыніцай жывой над айчынай сваей
Паплыла, пацякля няспыняная.
Паплыла, пацякля зь съветлай казкай жыцьця
Полем, лесам, гарой і далінаю...
З свойскіх кветак-праlesак — карона твая,
Ўся сама — ясната лебядзіная.
Зіхаціш і гусьлярскаю песьняй зьвініш,
Узьнімаеш мінуўшчыну даўную;
Час сягоныняшні ўперад ісьці ня пыніш,
I глядзіш съмела ў будучнасьць тайную.
Съмела ў сонцы ідзеш, як жывы агняцьвет,
Сееш ласкава сны залацістыя;
Ня пужае сумежны да��учны сусед.
Ня пужае пущіна цярністая.
Ад мяжы да мяжы, ад капца да капца
Абнаўленьня павевы расходзяцца,
Абнімае душу без граніц, без канца
Маці-радасьць, што лепішы дзень родзіцца.

Ужо ня так тапары у зялёным бары
Хвойкі валяць зімой маразянаю,
Ужо ня так касары ад зары да зары
Летам звоняць касой адкляпанаю.
Значан гарп у руках, чутна песнья бязь сълёз,
Грудзі славы надзеяй кальшущца,
У кнігі новы закон ёмка пёрамі з кос
Наўсяяды людзымі новымі пішацца.
Расьцьвітай-жа, ўзьнімай на арліных крылах
Душы, сэрцы і думы заспаныя,
Вызываій, выклікай на вялікі прасцьцяг
Сілу, ведзьмай пятлёй нечапанаю.
Высылай, рассылай на край-съвет пасланцоў,
Як з гнязда сакалінага сокалаў,
Хай лятуць, далятуць да байцоў-удальцоў,
Хай грымяць весткай добраю ўвокала.
Годзе ў полі, ў лясах ты, старонка, і так
Сіратой начавала забытаю,
Годзе выпіў крыві з сэрца крыўды чарвяк,
Косьці вецер тачыў непакрытыя.
Падымайся зь нізін, сакаліна сям'я,
Над крыжамі бацькоў, над нягодамі;
Занімай, Беларусь маладая мая,
Свой пачэсны пасад між народамі!...

родамі! ...
Янко Купала

(Заканчаньне на 2 балоне)

(Sarah Ishbie ha 2 children)

as: Kamunikanat.org 201

я. Канунник.ORG 20.

КАНТАТА САМОТНЫХ У вабароне роднае мовы

I

Твой вобраз мілы, Твой партрэт,
Як рыцар казкі амует,
Па съвеце ў сэры цранису.
Ён часта гоіць мае раны.
Твёй красой мой Край Забраны
Свае выказвае красу.

Усымешкай ветлай съвеціц твар —
Палёй ніяскошаны ашбар.
Кладуцца жытам пасмы кос,
З-пад іх палеская крыніца
У вачох плачотнасьце бруцца,
І бровы — ніцы вербалоз.

I вейкі зълётку мружыш Ты —
Вось так ля багнаў чараты
У съякоце ўсьцішаны сном.
А вусны — съпельны суніцы,
А грудзі — нетраў таямніцы
Пад саматканым палатном.

Мой няўміручы Край жыве
У Твайм цнатлівым харасьціве.
І я ўм радасці таю.
За маладосьць Твою малюся
І зычы шчасціца Беларусі,
Свае кантыты ёй плю.

Мая старонка, дзе здаўна
Ваўчыцай носіцца вайна,
Ляжыць пабітая. Успылі
Людзкія слыёзы ў кроў ракою.
Ні вольнай працы, ні спакою
Ніяма на дзедавай зямлі.

I не здарма чакалі мы
Жабрачай кайстры і турмы,
Гнізьдзіўся страх і рос адчай.
Ляжала слова ў футарале.
Яго ад цэнзараў хавалі,
І толькі водгук чуў наш Край.

Там, дзе хмызьняк і дзікі мох,
Наш беларус спакойна мог
Уголос родны тымы спіяваш.
Пасыла і ў лесе стала чесна,
Чужыя людзі ловяць песнью,
Каб у вастрог яе заганца.

I шпегі сочак, як съчны.
Песьня наядолі, замаўчы!
За слова ласкі і тугі
Ніяма гіне між высланых
У галодных стэпах Казахстану,
У халодных сіверы тайгі.

Чаму? За што? Што за чума?
Нікога блізкага ніяма —
Цынтар рухомых мерцьвякоў.
І ў гэтым часе паваротным
Я стаў з пагардою самотным
Паміж самотных землякоў.

Я замыкаўся ў кляштар мой
Таемна з ліркай ніямо.
На прышласць меў пагляд такі,
Што загарбцы, заспівае
Мая пазія ніяма,
Мае маўклівия радкі.

Яшчэ няпэўная пара
Жывіца праўдаю пяра.
І думкі — смутна гурбой:
Народ цярпіц і марна гіне.
Мне горна, што ў маёй Крайне
Крукі кружаци над Табой,

Што Ты, хаханая моя,
Цырпіш пакуту удвай.
Пасаг і гонар задарма
Бяруць чужынцы пад прымусам.
Стол не пакрыты тым абрусам,
Які саткалі Ты сама.

На ім укладзены вузор
На любату і на спазор.
Па ўскраю — россыпі васількоў,
А па кутох тканины коні
І воі ў велічы Пагоні
Паміж разьвейных съягоў.

Настольнік гэты захавай.
Нам будзе памяткай ніхай,
Што нашы працуры былі
Гаспадарамі Беларусі
А мы... пустой кішнія трусім,
Надзелі з гора хатылі.

Калі чужынцы бралі хлеб,
Паролі скроў, шукалі дзе-б
Знайсці хоць зерне і забраць,
Ці льга было сядзец спакойна
На тым відовішчы разбойным
І ў войстрым болю не згараць?

Ці льга съярпець, калі мой брат
Гледзэў замучаны з-за крат,
Пытлай, за што ён вязнем стаў?
Калі чужынцы ў нашай хаце
Перабіralі ўсё багацце
І крижавалі зноў Хрыста,

Калі сялібы — хутары
Уздымалі з дымам дагары,
І трэсльі кожную сям'ю.
Ці льга съярпець? Ці не нарока
Маўчай я, хутаочы змрокам
Душу бунтоўную маю.

Калі чужынцы секті лес,
Съяротны жаль у сэрца лез,

Гадзюкай джгаліў жаль цяжкі.
Дык як памсціц за зьдзек над Мапі,
Якую каты ў казамаце
Мардующу, рожуць на кускі?

Ці з болю змушаны маўчаць?
Зламаць жалобную пячаць,
Што на грудзёх маіх лягла!
Гледзец — страшна навакола.
Сыцодзенія! цёмна, мёртва, гола.
А ліпкі жах, нібы смала.

Я слова вымавіц ня мог,
Чуў звон кайданаў з маіх ног,
І звон залеза з маіх рук.
Яны нябачны віслі,
Яны начутны звінелі,
Як адгалосак маіх мук.

Ці я пазбаўлены правоў
Сыноў выказаць любоў?
Вядома, нават эсімос
На тундры, на пустачу края
Замілавана пазірае,
Бо нарадзіўся там і ўзрос.

А мы ўзраслі сярод палёу,
Сярод нязылічаных лясоў,
Азёраў, рэчак і ставоў,
Дзе адвячоркам сіня-цымнім
П'янім чаборам і цімнім
Брынене водар паплаваў.

Дзе пахне рутай сенажаць,
Дзе скарбы вартасціц ляжаць
І на ральні і ў папарох,
Дзе краскі радасны ў полі.
Бярозы, стромкія таполі,
Наўсцяняж абапала дарог.

І горды бусел на гнізьдзе
Кляючка, гутарку вядзе.
І съпей задорнага шпака,
І звонкі пошынак салаўны
У кустах парэчак і маліны,
У залёных кучмак вішняка.

Калі старых прысадаў ліп
Жалейкі съціплай сумны ўхсліп
Ды лёскат пугі пастуха.
І ўсё так міла, так прыложа,
Як за лазовай агарожай
Твой сад і чорная страха.

Глядзела сонейкам з вакна
Глядзела сонейкам з ванка
І думку песьціла маю.
Нідзе ніяма такога Краю,
Як Беларусь. Як хакаю,
Ей кроў і сэрца аддаю.

II

Ніяк ня думаў ані сыніў,
Што я пайду ад родных ніў,
Дый раптам стражнік-люты лёс
Міяне пагнаў з тугой самоты
На ўзвышша голае Гальготы
І чарку воцату падніс.

Гады ахвар, гады трывог
Я толькі песьніяй перамог.
Сыроны жудасна гулі,
І съмеркі глядзела з-пад руіна
Я і тады спіяваша ня кінуў
Каханыню ў радасці зямлі.

Я аддаваў паклон Вясьне,
Што ў снох мярсыцілася мне.
На крушнях друзаў і съмяцьця
Я узынімася з кволым словам.
Душа пад громам пяруновым
Расыціла сілу пачуцьця.

Я моцным «віват» на кричаў,
На славі з бойні крумкача,
А пеў выгнаную любоў.
І мне палітыкі-піты
Сычэлі: «Сыціхні, замаўчы ты!»
Наш век із скрыгатам зубоў.

І чалавек памі зарнечу,
У ім бушуе толькі гнеў,
Скавыча несівіць, як зьев.
Навошча нейкія пачуцьці,
Яны ў народзе не прачнуща,
Навек загінулі, павер...»

На слухаў съмешкі і парад.
На спраціца сорца ў плойме сптрат.
Хай лёс мне прыкрасыці рабі —
Я не глядзеў на съвет варожка
І не пайшоў у бездарожжа,
І веры ў прышласць ня згубіў.

Лагоднай песьніяй лашчыў слых
Усіх пакрыўдженых, нат злых
(А можа чешыў сам сябе?).
Мой голас гвалтам быў закуты,
Зрываўся, церпячы пакуты,
І захлынаўся на журбе.

Ніяжко бяз Бацькаўшчыны мне
Ў далёкай гінучь старане?
Ніяжко хаханую маю
Не пабачу, не пачую,
Ў заезьдзе дзесяць заначую
І верад-жаль не загаю?

Жыцьцё нізрынута далоў.
Ніяма для скаргі нават слоў,
А каб-жя меліся, каму
Патрабны гэты згустак болі?
Мамі братом ніяма таполі,
Прайшлі другую Калыму.

Вайна пад крыгі — туруны
Людзей хавала бяз труны.
Ламала, трушчыла скляпы.
Загуба ўсіды цікавала.
Ципла для сэрца не ставала,
Жыў над усім іншынк съляпы.

Як той палярнік між ільдзін
Сталіў самотны ці адзін?
Міналі гадкі гады
Цляжай хадай і ў небяспекай,
А я паліў любоўнай съпекай
Туту бяздольнай грамады.

Ніякай радасці нідзе.
у зморы, клопатах, нудзе
Галодны ёў гнілы бурак.
І, абісьцілены, пакорны,
Ін кляў у немараць чорнай
За дротам лягеры барак.

Мяне таксама путаў дрот,
Ды вызваліяў з яго Эрот,
Выводзі з цемрадзі-глушы.
Я быў захоплены, узынты.
І нараджаліся кантыты
Мае самотнае душы.

Так часта, часта уначы
Душы ў я роспач, камячы.
І пеў, як той Тарзадор
У небяспечны хвіліны
Каханьне... Мілья ўспаміны
Мне ткалі матычыны вузор.

Пачуцьцілі хвяля ў даль нісла
Мой чуткі човен без вясла.
ЕН у затоне песьніяў плыў
Да мірсцяці прыстані знаёмай,
Каб выйсці праста ў съялелы гоман
Усъхваляваных родных ніў.

Я дзённік з памяці лістай.
На ўзълеску хутар. Ціхі стаў.
І Ты. Из мною ў мрох Ты —
На паплахов, на сенажац —
Сястра, хаханка, май маці,
Мой вобраз съветлы і съялты.

Заходзі я ў зялёны храм,
А там маліліся вятратам
Бярозы й сосны. І вясльне
Малітву дзіўнай шапталі,
І сълёзы шчасціца — рос крышталі
На вейках елак і ў міне.

Адно я ў лесе спачываў.
Там кожны куст мне спачуваў,
І частаваў маю душу
Лясным ласуникам — песьніяй чытай,
Прыгожай, весьнай, урачытай
Аб гэтым з любасцю пішу.

III

Шумі, сасоньнік малады!
Жалейкі грай на ўсе лады.
Я чую пах смалістых хвой.
Ізноў мне Бацькаўшчына сыніца...
Ці не стаптана суніца
Сыцікае сокам над травой?

Цябе забыць я не могу...
І на выгнанын п'ю тугу,
Цярплю нязылікую жуду.
Самотай сэрца халадзе.
А ўсё-ж я згублена надзея:
Вярнуся, любая, прыйду!

Хачу барджэй самоту преч
Пагнаць, як негадзь-немароч.
Расце, мой Божа, боль які!
Паміж чужых і адзінокі.
Перада мною шлях далёкі.
Гараць за морам маякі.

І Ты, гаротная, гарыш.
І пахіліся дзесяць крыж,
І быльнягом парос курган.
І я, разлучаны з Табою,
Жыву астматнай барацьбою,
Узынія пачуцьці гураган.

Табе ў самоце аддаю
Сібе самота і плю,
Хіба ў міоры, дык прабач.
Нас безыліч вырасла самоты,
У восень птушак пералётных
Мы разумесем сумны плач.

Прырода крылы ім даля,
Шукаюць вечнага цяпла.
Аж пазыліздроўсці можна им,
Калі яны лятуць у вырай
Слемайкай дружкай, згоднай, шчырай
Насустреч далям залатым.

Пад крык гусей і журавоў
Мой родны Край згадаю знў.
Я крылы мроя распрастай —
Чакаю сонечнай пагоды,
Паміж братоў шукаю згоды,
Паважных чынаў, лепых спраў.

Мне съяліца нашыя лугі,
Азёраў сініх берагі,
Акіркіх сонна смугой,
Лясоў расыкінтыя шаты...
Душа даўно п'е кантыты
Май Крайне дарагой.

1951 г. Рыгор Крушина

Калі ў 1933 годзе адбыўся першы афіцыйна ўзаконены акт русыфікацыі беларускай мовы — прыняцьце пастановы Саўніаркому БССР аб г. зв. «рэформе беларускага правапісу», дык былі падзялены тады тры наступныя матывы, што гэту «рэформу» рабілі неабходнай: 1. зынчынне «штучнай» бар'еры, якій беларускі нацыянальны адгарджаў беларускую мову ад расейскай, 2. ачышчэнне беларускай мовы ад мясцовых правінцыянализму і штучных, супярэчных быццам з духам нашае мовы, на-ватораў і 3. ачышчэнне беларускай мовы ад незразумельных архаізмаў, на-саджаных у мове беларускім «нацэндэ-мамі».

Калі мы ўсе гэтыя тры матывы, што мелі абумоўлівасць «рэформы», перавядэм на простую мову ў расціфіруем іхніх непасрэдных матываў, дык іх можна сформуляваць наступным спосабам: 1. Ачышчэнне беларускай мовы ад тых натуральных, паўсталых у працэсе гісторычнага развіцця мовы, элемэнтаў, якія яе, як самастойную й апрычоную, рознічаю ад мовы расейскай. 2. Ачышчэнне беларускай мовы ад мясцовых правінцыянализму, якія рознічаю беларускую мову ад

